

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

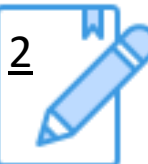
1

درس دوم: لفظ و معنا

2

درس سوم: مفهوم و مصداق

بخش دوم: روابط میان ذهن، زبان و خارج

لفظ و معنا

برای بیان و انتقال افکار خود به دیگران از الفاظ استفاده می کنیم. از آنجا که خطای در الفاظ و معنای آنها می تواند باعث خطا در اندیشیدن (تعریف و استدلال) شود، به مبحث الفاظ در منطق توجه خاصی می شود. علم منطق وابسته به زبانی خاص نیست و لذا در این بحث وارد قواعد صرفی و نحوی نمی شویم؛ بلکه به بررسی اصول کلی ای می پردازیم که اطلاع از آنها در حیطة زبان (الفاظ)، به ما در جهت جلوگیری از خطای اندیشه یاری می رسانند.

اشتباه گرفتن کلماتی که ظاهری مشترک دارند، باعث بروز مغالطه "اشتراک لفظ" می شود. این مغالطه یکی از شایع ترین انواع خطاهای ذهنی است و به تعبیر مولوی: "اشتراک لفظ دائم رهزن است".

نحوه دلالت ۲ لفظ بر معنا در جملات

لفظ "خانه" در هریک از جمله های زیر به چه معنایی به کار رفته است؟

خانه ام را فروختم.

خانه ام را رنگ کردم.

خانه ام را دزد برد.

لفظ خانه در کاربرد نخست بر کل خانه دلالت دارد؛ به این نوع دلالت لفظ بر معنا که مطابق با معنای اصلی لفظ است، "دلالت مطابقی" می گویند.

لفظ خانه در کاربرد دوم بر دیوارها و سقف آن دلالت دارد و شامل سایر بخش های خانه نمی شود. به این نوع از دلالت لفظ بر معنا که متضمّن (دربردارنده) بخشی از معنای اصلی لفظ است، "دلالت تصمّنی" می گویند.

لفظ خانه در کاربرد سوم خود تنها بر وسایل خانه دلالت دارد و شامل هیچ بخشی از اجزای تشکیل دهنده ساختمان خانه نمی شود. به این نوع از دلالت لفظ بر معنا که بر لازمه یک شیء دلالت می کند، "دلالت التزامی" می گویند.

به کار بردن دلالت مطابقی، به جای تضمّنی و التزامی به خطایی منتهی می شود که آن را " مغالطهٔ توسل به معنای ظاهری" می نامند.

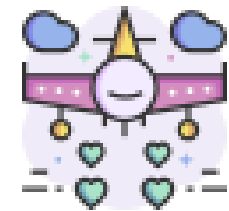
شیوهٔ نگارش کلمات

عدم رعایت دقیق علائم سجاوندی و حرکات کلمات، باعث پدید آمدن "مغالطه نگارشی کلمات" میشود. این خطا می تواند به جز علائم سجاوندی و حرکات، ناشی از دیکته کلمات نیز باشد؛ مانند:

فردا سفر تمام می شود.

فردا صفر تمام می شود.

بدین جهت بخشی از کار ویراستاران، بررسی صحت علائم سجاوندی و در صورت نیاز، حرکت گذاری برخی از کلمات و نیز اصلاح غلط های املائی است.

ابهام در مرجع ضمیر

استفاده از عبارات دو پهلو می تواند باعث بروز خطای اندیشه شود.

رستم بر اسب نشست، دستی بر سرش کشید و حرکت کرد.

پلنگ به دنبال آهو بود که شکارچی به طرف آن شلیک کرد.

ابهام موجود در جملات بالا که ناشی از مشخص نبودن مرجع ضمیر است، می تواند منشأ خطای اندیشه گردد. از این رو آن را "مغالطه ابهام در مرجع ضمیر" نامیده اند.

مغالطات ناشی از الفاظ

مغالطهٔ توسل به معنای ظاهری کلمات: هنگامی که میان معنای مطابقی یک لفظ و معنای تضمنی یا التزامی آن اشتباه شده باشد؛ به عنوان مثال شیر جنگل (دلالت مطابقی) و شیر به معنای شجاعت (دلالت التزامی) با یکدیگر اشتباه گرفته شده باشند.

مغالطهٔ شیوهٔ نگارشی کلمات

مغالطهٔ اشتراک لفظ: هنگامی که میان یک معنای مطابقی لفظ با معنای مطابقی دیگر آن اشتباه شده باشد؛ به عنوان مثال شیر جنگل (دلالت مطابقی) و شیرخوراکی (دلالت مطابقی) با یکدیگر اشتباه گرفته شده باشند.

مغالطهٔ ابهام در مرجع ضمیر

پایان

از توجه شما کمال تشکر را داریم

